

Fabian Enikő

„Dacă am ști pentru ce suferim...”

Cred că oricare dintre noi este frapat de „cum sună” azi textul lui Anton Pavlovici Cehov. Dumnezeuule, într-atât nu ne-am schimbat în esența noastră, noi, pământeni, de orice nație am fi, încât să ni se pară scrise ieri, replici gândite și priticite acum exact o sută de ani?

Cunoscându-ne bine, pe noi oamenii și societatea cu tot ce ține de ea, Cehov ne vorbește despre teamă și despre ratare, despre provincialism, despre munca, vai, disprețuită și atunci

ca și acum, despre „lenea mârșavă”, aducătoare de sărăcie și umilințe de tot felul, despre iubiri pierdute și iluzii hrănite cu vise, despre suferințe, despre nefericire și, aproape inevitabil, despre absența speranței...

La Oradea, conducerea teatrului de limbă maghiară, reprezentată de Marton Elisabeta, director, de Meleg Vilmos, șef de secție și de Nagy Bela, secretar literar, au optat pentru Cehov, spre onoarea lor, într-o vreme în care unele teatre aleargă după tot felul de

prostioare, doar-doar vor atrage publicul plătitor, care trebuie, în concepția unora, gădilat, să râdă, să râdă, să râdă...

Invitat la Oradea, regizorul Gali László de la Debrecen (Ungaria) a montat un spectacol în bună tradiție cehoviană, nedorind, spre cinstea lui, să agreseze publicul cu vreo viziune modernă cu orice preț, știind bine că el, publicul, acceptă teatrul clasic, din orice parte a lumii ar veni el, cu condiția să înțeleagă și, nu în ultimul rând, să-i meargă la suflet. Să nu uităm – și Gali László nu s-a prefăcut a uita – că o bună parte din publicul trecut de cincizeci de ani așteaptă încă operetă și comedii muzicale și nu poate fi adus la orice...

Spectacolul orădean cu *Trei surori* este bine, temeinic gândit. Distribuția oferă surprize dintre cele mai plăcute: actori pe care i-am văzut pe parcursul stagiunii jucând cele mai felurite roluri – în teatrele din provincie acesta este un lucru obișnuit – pot fi văzuți aici în ipostaze... cehoviene, gravi, sobri, concentrați. Mulți, adevărate surprize, dintre cele mai plăcute. Regizorul a lucrat admirabil cu ei: gesturi mici, aparent neînsemnate, fără relief, replici parcă aruncate întâmplător, în primul act, își găsesc incredibil ecou în partea a doua a spectacolului, unde acumulările de stări și emoții dau întregului spectacol un dramatism de foarte bună calitate. Abia sesizabile în actul I, unele emoții sunt augmentate cu rafinament și infinită delicatețe spre finalul spectacolului.

Evoluția actorilor, în sensul acesta, este remarcabilă. Împreună cu regizorul, ei re-compun minuțios lumea lăuntrică atât de complicată a personajelor lui Cehov: oameni chinuți de dorințe neîmplinite, oameni nefericiți în dragoste și nerealizați în profesii, rătați și fără speranță de a se împlini vreodată. Kovács Enikő, de altfel o actriță arătoasă, compune o *Olgă* tânără încă (vă vine sau nu să credeți, *Olga* are doar 28 de ani!), dar cu sufletul îmbătrânit, uscat, lipsit de bucuria dragostei și a maternității. Obosită, resemnată, *Olga* trece prin viața aidoma *Soniei*, ducând cu ea doar blestemul muncii neîncetate și al răbdării... Fábíán Enikő – într-o continuă evoluție artistică – are, pentru *Mașa*, un întreg arsenal de mijloace, bogate, variate. Fața ei exprimă nuanțat,

la început indiferență, un dispreț și o silă fizică față de umilul ei soț, profesorașul de provincie cu aere de mare latinist (*Kulâghin*), mai apoi radiază fericire și bucuria de a trăi, după ce se îndrăgostește de *Verșinin*, iar, la final, disperarea de a rămâne alături de omul pe care nu l-a iubit niciodată. Actrița știe să fie pătimașă cu măsură, duplicitară cât e necesar. Păcat că scenografa a îmbrăcat-o numai în negru, monotonizându-i, astfel, aparițiile. Tânăra Sólyom Katalin, interpreta unor roluri de mare întindere la Oradea, creează o *Irină* vie, dulce, suavă, ca o pasăre dornică să zboare din colivie, cu orice preț. Chiar și cu acela de a lua de bărbat un om pe care nu-l iubește, îl stimează doar, reeditând drama *Mașei*. *Irina*, așa cum a gândit-o actrița, de comun acord cu regizorul, este exaltată cu măsură, dar, mai presus de toate, ea *iubește* totul: natură, oameni, pe bătrânul doctor, samovarul, florile... Neavând chiar toate datele personajului, fiind slăbuț, nu gras și neglijent vestimentar, actorul Meleg Vilmos ne aduce un personaj parcă și mai aproape de ceea ce putea fi *Andrei*: un profesor mărunț, timid și plin de complexe, un viitor soț sub papucul autoritar al nevestei, un viitor încornorat... Mijloacele sale sunt sobre fără să fie rigide, aparițiile sunt mereu convingătoare. Medgyesfalvy Sándor, unul dintre pilonii trupei, creează un *Verșinin* ușor previzibil, semănând parcă, în unele scene, cu *Vronski*. E frumos și impunător de la mama natură, dar unele nuanțe în joc, i-ar fi dat personajului mai mult consistență. Nu vrem să-i reproșăm actorului mai

mult, pentru că el rezolvă, la urma urmei rolul, ca un autentic profesionist. Puțină căldură, totuși... Firtos Edith se află, cred, cu a ei *Natalia Ivanovna*, în fața unuia dintre cele mai bune roluri din cariera sa. Ea trece nuanțat de la starea de fată simplă, cu complexe în fața „intelectualelor” care vorbesc, vai, trei limbi străine și sunt atât de bine educate, la ființa hulpavă, lacomă, nerecunoscătoare, impertinentă și rău crescută din final. Hajdu Géza a fost un *Kulâghin* complex, amestec de libidinoșenie, umilință și ridicol. Prezent și mereu atent la parteneri, actorul are un joc al privirilor, al temerilor că ar putea fi părăsit, dar și o viclenie și un egoism „citite” în cele mai fine gesturi. Ács Tibor nu merge pe cunoscute căi. Al său bătrân *Cebutâkin* nu este un sclerozat, sau nu numai, el aduce în scenă multă căldură, nevoie de dragoste și recunoștință. Și, împreună cu Dobos Imre (un *Ferapont* fără cusur), au umor, un umor de cea mai bună calitate. Expresivitatea lui Dobos – în acest rol minuscul – stă mărturie despre valoarea incontestabilă a profesionistului autentic, fără strop de îmbufnare în fața unui rol episodic. Kovács Levente jr. (*Solionii*) a creionat în tușe fine un militar tipic, încrezut, obraznic, răzbunător, orgolios. Csatlós Loránt, deși foarte tânăr, a știut să-i confere lui *Tuzenbah* sobrietate „nemțească”, o seriozitate excesivă, dar și o stranie previziune a morții care-i umbrea mereu chipul. Giacomello Roberto (*Rode*) și Dimény Levente (*Fedotik*) se simt bine în rolurile lor, alături de stimații lor colegi. Și nu sunt nici o clipă neatenți cu ce se petrece pe scenă.

Dimpotrivă. Actriță serioasă, Bathó Ida face o *Anfisă* bătrână, cu toate beteșugurile vârstei, dar care întinerește brusc și ea, când aude că va părăsi casa veche. Din păcate, decorul dezamăgește. Și asta nu din pricina lipsei de fantezie și de talent a scenografului, Bölöni Vilmos, ci a ridicolelor sume care se prevăd în devizele unor spectacole. Când montezi un Cehov, ești obligat să acorzi maximum de importanță tuturor laturilor spectacolului. În absența unui decor adecvat, atmosfera cehoviană e greu de creat. Nu-i ușor, știu, să găsești bani și pentru un regizor

invitat și pentru costume (aici, bine executate și în consonanță cu caracterele cehoviene, create de Maria Hațeganu) scumpe și pentru decor de milioane, la propriu, nu la figurat. Dar a accepta să aduci pe scenă, părănd o încropeală, mobile din alte zeci de spectacole, a accepta să joci o piesă de importanță acesteia, mereu între perdele negre și cu copăcei de o banalitate strivitoare, este mai mult decât un păcat. Cine a văzut spectacolului lui Alexandru Darie de la „Bulandra” și face comparație, rămâne mut. Acolo decorul a costat poate cât două

regii, dar ce efect, câtă funcționalitate, cum împlinea el jocul admirabil al actorilor!

Am spus toate acestea acum, cu acest prilej, fiindcă vreau să trag un semnal de alarmă asupra gândirii păguboase și perfect provinciale a unor oameni care răspund de destinele financiar-administrative ale teatrelor. Se iau încă salarii mari de către unii, puși acolo, parcă, nu să caute soluții și bani, să identifice fonduri extrabugetare, ci să se plângă, să dea din umeri și să ne tot anunțe că e greu și că așa nu mai merge. „*Dixi et salvavi animam meam*” – cum ar zice... *Kulâghin*.

Cum, știu ungerii să se distreze...

Titlul acesta nu-mi aparține. E observația unei spectatoare, aparent „bună româncă”, ușor invidioasă, în fapt una dintre ardelencele care înțeleg și vorbesc ungereste și merg, fără prejudecăți, la toate spectacolele și românești și în limbă maghiară. Și bine fac. Remarca se făcea la premiera secției maghiare a teatrului orădean: *Cabaret*. Tradiționalul spectacol de cabaret pe care orădenii îl așteaptă de sărbători, acei spectatori care vin în număr mare la toate premierele, mai bune sau mai slabe, cu piese istorice sau drame americane, cu spumoase comedii sau piese din dificilul perimetru al teatrului absurdului. Acest *Cabaret* seamănă și nu seamănă cu celelalte. Dacă, pe lângă pianist (care de altfel își face conștiincios datoria – Rézműves Zoltán), pe scenă

s-ar fi aflat, ca de obicei, o întreagă orchestră, lucrurile, din punct de vedere al antrenului muzical, ar fi arătat de bună seamă mai bine. Dar... o surpriză plăcută tot ne-a oferit acest spectacol și anume: proiectarea pe un ecran elegant, în momentele, să le spunem romantic-nostalgice, a unor imagini superbe ale orașului nostru de la începutul secolului (datorate lui Nemlaha György).

În rest, cum se obișnuiește, scheciuri vesele alternau cu numere de dans și șlagăre la modă sau retro... În schițele umoristice ale căror subiecte se învârteau, cum se obișnuiește, în jurul infidelității, a divorțului, a vicleniei negustorești, a iubirilor fără sorți de izbândă... în aceste schițe, fără mari pretenții literare, au strălucit, pur și simplu, actori maghiari de frunte, exersați de ani și ani în planul comediei: Hajdu Géza, Dobos Imre, Meleg Vilmos, Márton Elisabeta, Ács Tibor, Kiss Ildikó, Csikly Ibolya, Rácz Maria, Molnár Lúlia ș.a.

Alături de ei au evoluat surprinzător Giacomello Roberto, Toth Tünde, Dimény Levente.

Legătura dintre momente a făcut-o – de această dată, spunând glume, unele cu adresă precisă, altele mai puțin, comentând chiar cu amărăciune bilanțuri teatrale dintr-un timp îndepărtat, când bugetele teatrelor și salariile actorilor nu erau atât de precare – actorul Székely Szábo Zoltan. El a venit tocmai din Viena, spre a-și delecta la un apreciabil nivel artistic, publicul (regia: Meleg Vilmos).

Actorii maghiari cântă bine, se mișcă frumos. Decorul – de un alb strălucitor, cu un auriu „2000”, marcând timpul prezent, în contrast cu „1900” (anul terminării construcției clădirii) săpat în piatră deasupra cortinei – a încadrat frumos spațiile destinate schițelor, precum și cel al soliștilor. Costumele, mai ales ale actrițelor, au fost impecabile (scenografe: Maria Hațeganu, asistată de tânăra ei fiică, Florina Bellinda Birea).